

Vooronderzoek Ontplofbare Oorlogsresten

Vriezenweg 10b, Leimuiden Gemeente Kaag en Braassem

IDDS Explosieven B.V.

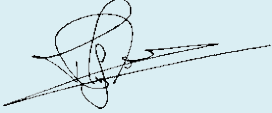
Datum : 29 maart 2021
Kenmerk : A0078-04
Auteur : Dhr. K.J. Marijt MA
Status : Definitief
Versie : 1.0

ACCORDERING

Vooronderzoek ontplofbare oorlogsresten Vriezenweg 10b, Leimuiden Kenmerk: A0078-04

Afbeelding voorblad: Een trechter als gevolg van een Engelse bom te Leimuiden, NIOD, beeldnummer 41248.

Onderhavig Vooronderzoek Ontplofbare Oorlogsresten is opgesteld conform de richtlijnen van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten (CS-VROO-01).

Gezien en goedgekeurd door		Functie	Datum	Handtekening
Organisatie	Naam			
IDDS Explosieven B.V.	Dhr. C.P. Kuipers	Projectleider, bevoegd namens management	29-03-2021	
IDDS Explosieven B.V.	Dhr. T.G.M. Neijenhuis	Senior Deskundige OOO	29-03-2021	

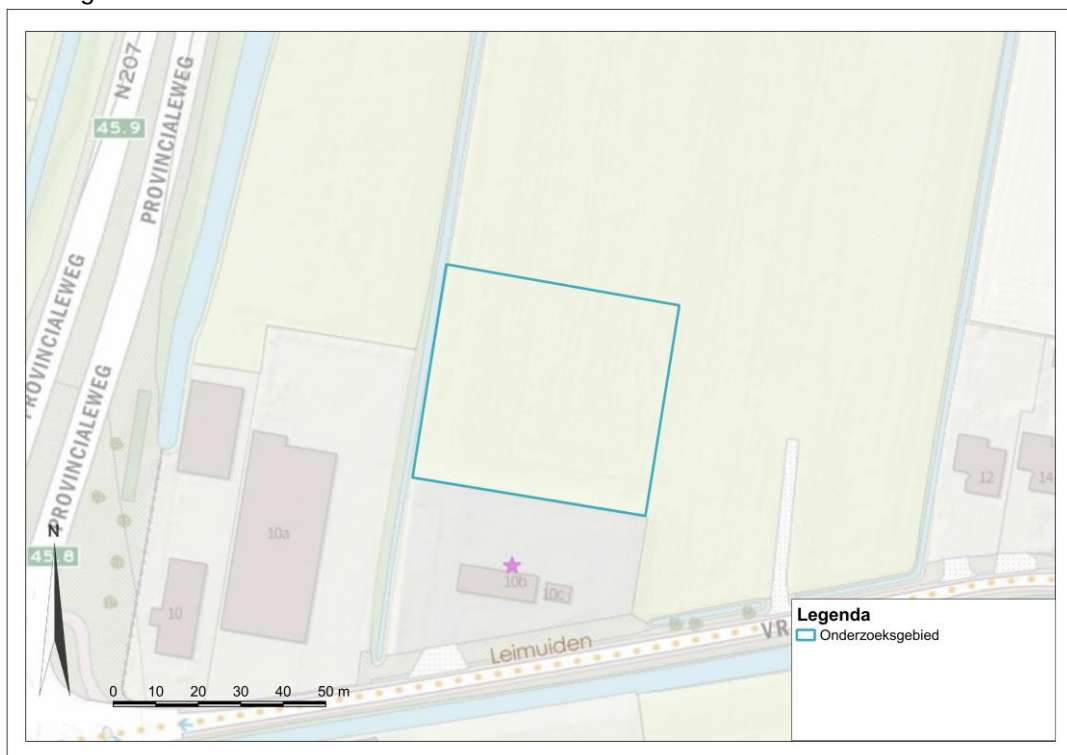
Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding vooronderzoek	6
1.2 Doel vooronderzoek	6
1.3 Uitgangspunt.....	6
1.4 Werkwijze vooronderzoek.....	7
1.5 Onderzoeksgebied	8
1.6 Het onderzoeksteam	8
2. De conflictperiode	9
2.1 Opzet en afbakening onderzoek conflictperiode.....	9
2.2 Historische context Leimuiden en de Tweede Wereldoorlog	10
2.3 Reeds uitgevoerde onderzoeken	10
2.4 Gebeurtenissen afkomstig uit de geraadpleegde literatuur	10
2.5 Gebeurtenissen afkomstig uit geraadpleegde archieven	11
2.6 Gebeurtenissen uit overige bronnen	15
2.7 Luchtfoto interpretatie.....	16
2.8 Gebeurtenissenlijst en analyse	19
3. Leemten in kennis	22
4. Conclusie en advies	23
Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen.....	24
Literatuurstudie	24
Reeds uitgevoerde onderzoeken Leimuiden	25
Archieven: gemeentelijk, regionaal en provinciaal	25
Archieven: overige Nederlandse archiefinstellingen	26
Archieven: buitenlandse archiefinstellingen	28
Luchtfoto's	29
Overige geraadpleegde bronnen	29
Wijze van raadplegen archiefinstellingen en bronnen	30
Bijlage 2: Gebeurtenissenkaart	31
Bijlage 3: Bodembelastingkaart	32
Bijlage 4: Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten	33

Managementsamenvatting

Introductie

In opdracht van DNS Planvorming heeft IDDS Explosieven B.V. een vooronderzoek uitgevoerd voor het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden in de gemeente Kaag en Braassem (Zuid-Holland) naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (OO) uit de Tweede Wereldoorlog. Het doel van dit vooronderzoek is vaststellen of er in de geraadpleegde bronnen indicaties zijn waaruit blijkt dat (delen van) het onderzoeksgebied betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen waardoor er (mogelijk) ontplofbare oorlogsresten op/in de bodem zijn achtergebleven.

Figuur 1: Het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden

Bronnen- en literatuuronderzoek

Tijdens raadpleging van de bronnen is de aandacht gericht op oorlogshandelingen die in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden en die (mogelijk) van invloed zijn op de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten binnen de grenzen van het onderzoeksgebied. Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken en overig bronmateriaal blijkt dat er geen aanwijzingen zijn waardoor redelijkerwijs kan worden aangenomen dat er nog ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden kunnen worden verwacht. Een onderdeel van het vooronderzoek is de analyse van luchtfoto's. De geraadpleegde luchtfoto's zijn geanalyseerd op sporen van oorlogshandelingen zoals kraters, loopgraven, mangaten, bunkers, verdedigingswerken, (geschut)stellingen, tankgrachten en mijnevelden. Er zijn op de luchtfoto's geen sporen van oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied waargenomen.

Conclusie en advies

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's en andere geraadpleegde bronnen blijkt dat het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden niet verdacht is op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten. IDDS Explosieven B.V. adviseert u daarom om de geplande

werkzaamheden op reguliere wijze uit te voeren. Het is niet noodzakelijk om vervolgstappen te ondernemen in de opsporing van ontplofbare oorlogsresten voorafgaand aan de voorgenomen werkzaamheden. Hoewel er geen feitelijke aantoonbare aanleiding is het onderzoeksgebied verdacht te verklaren, adviseert IDDS Explosieven B.V. u om het uitvoerend personeel voorafgaand aan de werkzaamheden in de te bewerken gebieden altijd te instrueren aan de hand van het Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding vooronderzoek

In opdracht van DNS Planvorming heeft IDDS Explosieven B.V. een vooronderzoek uitgevoerd voor het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden, in de gemeente Kaag en Braassem (Zuid-Holland) naar de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten (OO) uit de Tweede Wereldoorlog. De aanleiding van het vooronderzoek zijn de voorgenomen grondwerkzaamheden in het kader van de uitbreiding van het bestaande transformatorstation.

Het is niet bekend of er rekening gehouden dient te worden met het aantreffen van OO uit de Tweede Wereldoorlog. Indien er OO aanwezig zijn in de bodem van het onderzoeksgebied, bestaat de mogelijkheid op een ongecontroleerde detonatie van een of meerdere OO. Op basis van de Arbeidsomstandighedenwet en de Openbare Orde en Veiligheid dienen alle risico's voorafgaand aan de voorgenomen werkzaamheden in kaart te worden gebracht waarbij de risico's zoveel mogelijk moeten worden ingeperkt. Dit is vermeld in artikel 4.10 van het Arbobesluit, gepubliceerd in Staatsblad 471 jaargang 2019, waarin een wettelijke onderzoekplicht wordt geformuleerd tot het laten verrichten van onderzoek naar ontplofbare oorlogsresten die als gevolg van oorlogshandelingen in de periode 1940-1945 in de Nederlandse bodem kunnen zijn achtergebleven. Hierin staat: *'In alle gevallen waarin gevaar voor de veiligheid of gezondheid van werknemers kan bestaan door de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, wordt, alvorens werkzaamheden worden aangevangen, hiernaar een oriënterend onderzoek ingesteld.'*¹

Aan de hand van dit vooronderzoek OO is bepaald of er sprake is van een aantoonbaar risico op het aantreffen van OO binnen het onderzoeksgebied.

1.2 Doel vooronderzoek

Het vooronderzoek heeft tot doel om te beoordelen of er in het onderzoeksgebied sprake is van aanwijzingen voor de aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten, en indien deze aanwijzingen er zijn, om het verdachte gebied af te bakenen. Het vooronderzoek bestaat uit zowel het inventariseren als beoordelen (analyseren) van bronnenmateriaal. Het eindresultaat van het vooronderzoek wordt samengevat in onderhavige rapportage met een daar bijbehorende bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten (zie bijlage 3).

Binnen het vooronderzoek wordt onderscheid gemaakt tussen de conflictperiode en de na-conflictperiode. De conflictperiode staat voor het tijdvak 1939-1945 waarbinnen oorlogshandelingen binnen of in directe nabijheid van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden. De na-conflictperiode bestrijkt de periode van na de Tweede Wereldoorlog. In dit vooronderzoek wordt alleen de conflictperiode behandeld.

1.3 Uitgangspunt

Het vooronderzoek is conform de richtlijnen van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten (CS-VROO-01) uitgevoerd. In deze richtlijnen staan verplichte bronnen die voor het uitvoeren van het vooronderzoek geraadpleegd dienen te worden. Naast de verplichte bronnen zijn ook aanvullende bronnen geraadpleegd.

Bron	Raadplegen CS-VROO		Geraadpleegd
	Verplicht	Aanvullend	
Literatuur	✓		✓
Gemeentelijk & Provinciaal archief	✓		✓
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)	✓		✓

¹ Besluit van 28 november 2019 tot wijziging van het Arbeidsomstandighedenbesluit in verband met de inrichting van registers en in samenhang daarmee het vaststellen van eisen aan de professionele uitoefening voor diverse beroepen, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 2019-471.

Nationaal Archief Den Haag (NA)	✓		✓
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)	✓		✓
Semi-statisch Informatie Beheer (SIB)	✓		✓
Luchtfotocollectie Wageningen Universiteit (WUR)	✓		✓
Luchtfotocollectie Kadaster (KAD)	✓		✓
Luchtfotocollectie National Collection of Aerial Photography (NCAP)	✓		✓
Krantenberichten	✓		✓
The National Archives UK, gegevens aangaande luchtaanvallen door de Royal Air Force	✓		✓
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 575	✓		✓
Bundesarchiv-Militärarchiv	✓		✓
Kadaster	✓		✓
The National Archives UK, gegevens aangaande artilleriebeschietingen		✓	
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), collectie 409		✓	✓
The National Archives and Records Administration USA		✓	
Getuigenverklaringen		✓	

Tabel 1: Verplichte en aanvullende te raadplegen bronnen conform het CS-VROO-01.

Een drietal aanvullende bronnen is voor dit vooronderzoek niet geraadpleegd:

1. The National Archives UK, gegevens aangaande artilleriebeschietingen: niet geraadpleegd, daar er geen aanwijzingen zijn die over het tijdvak 1939-1945 duiden op geallieerde artilleriebeschietingen binnen het onderzoeksgebied;
2. The National Archives and Records Administration USA: niet geraadpleegd, omdat uit de catalogus van het NARA geen resultaten naar voren komen die wijzen naar het onderzoeksgebied of directe nabijheid daarvan;
3. Getuigenverklaringen: er zijn geen getuigen gezocht, omdat de geraadpleegde bronnen voldoende informatie bevatten.

Daarnaast zijn door IDDS Explosieven B.V. de volgende bronnen geraadpleegd die niet vermeld zijn in het CS-VROO, maar die wel relevante informatie kunnen bevatten omtrent het onderzoeksgebied:

- The Library and Archives Canada (LAC) te Ottawa;
- The Ike Skelton Combined Arms Research Library (CARL) te Kansas (USA);
- Lokale (amateur) historici.

1.4 Werkwijze vooronderzoek

Een eerste stap van het vooronderzoek is het verzamelen van alle relevante informatie uit de geraadpleegde bronnen. IDDS Explosieven B.V. kiest hierbij voor de volgende werkmethode:

1. Verzamelen en raadplegen literatuur;
2. Verzamelen en raadplegen bronnen binnenlandse archiefinstellingen;
3. Verzamelen en raadplegen bronnen buitenlandse archiefinstellingen;
4. Verzamelen en raadplegen overige bronnen (inclusief luchtfoto's).

Een tweede stap is het beoordelen en analyseren van deze informatie. Hierna wordt antwoord gegeven op een drietal vragen:

1. Zijn er indicaties die er op wijzen dat het onderzoeksgebied (of delen hiervan) betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen en is daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten?
2. Indien er sprake is van een verdacht gebied wat zijn dan de hoofdsoort, subsoort(en),

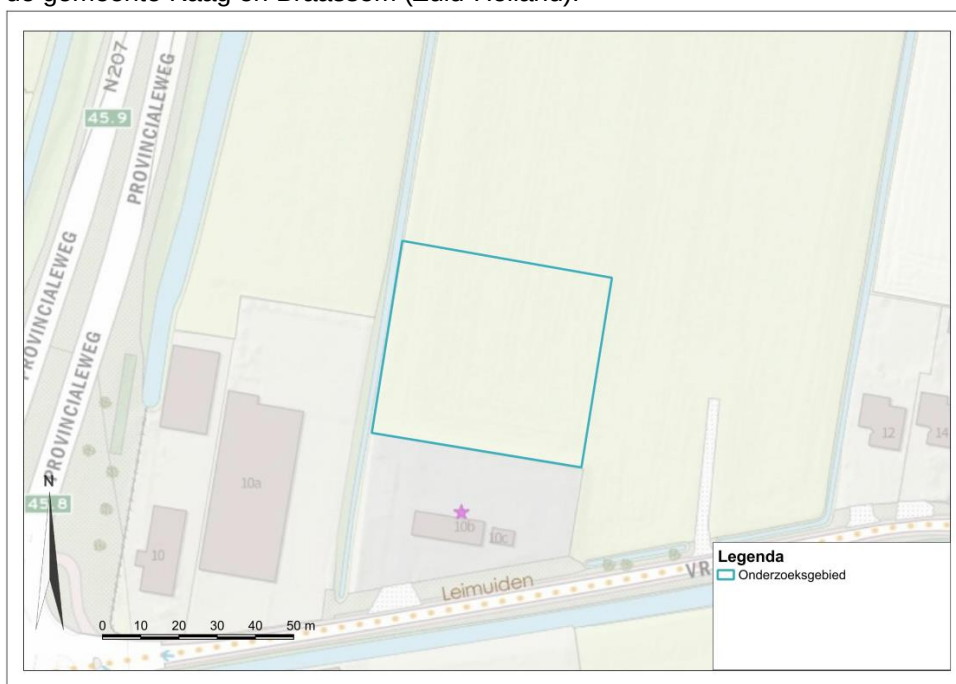
kaliber/gewichtsklasse, nationaliteit, hoeveelheid en verschijningsvorm van de aan te treffen ontplofbare oorlogsresten, en in geval van hoofdsort afwerpmunitie type ontstekingsinrichtingen en verwachte aantal?

3. Wat is de horizontale begrenzing van het verdachte gebied en wat zijn de minimale en maximale diepteligging van de aan te treffen ontplofbare oorlogsresten?

In hoofdstuk 2, de conflictperiode, wordt antwoord gegeven op vraag 1. Is het antwoord op die vraag 'ja, er zijn indicaties die wijzen op oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied', dan is er sprake van een (mogelijk) verdacht gebied en worden vragen 2 en 3 ook beantwoord. Is het antwoord op vraag 1 'nee, er zijn geen indicaties die wijzen op oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied', dan is er sprake van een onverdacht gebied en volgt er geen antwoord op de vragen 2 en 3. De resultaten van de inventarisatie worden weergegeven op de gebeurtenissenkaart (zie bijlage 2), de analyse is opgenomen op de bijbehorende bodembelastingkaart ontplofbare oorlogsresten (zie bijlage 3).

1.5 Onderzoeksgebied

Dit vooronderzoek richt zich op het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden, liggend in de gemeente Kaag en Braassem (Zuid-Holland).

Figuur 2: Het onderzoeksgebied Vriezenweg 10 b te Leimuiden: met blauwe lijnen is het onderzoeksgebied weergegeven.

1.6 Het onderzoeksteam

Hieronder wordt het team vermeld dat betrokken is geweest bij het uitvoeren van dit historisch vooronderzoek:

- Dhr. K.J. Marijt MA: historicus en GIS-werkzaamheden;
- Dhr. C.P. Kuijpers BA: luchtfotoanalist, praktijkervaring op het gebied van historisch onderzoek over de Tweede Wereldoorlog en GIS-werkzaamheden;
- Dhr. T.G.M. Neijenhuis: Senior Deskundige OOO en praktijkervaring op het gebied van historisch onderzoek over de Tweede Wereldoorlog.

Alle bovengenoemde personen hebben kennis van het Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse ontplofbare oorlogsresten.

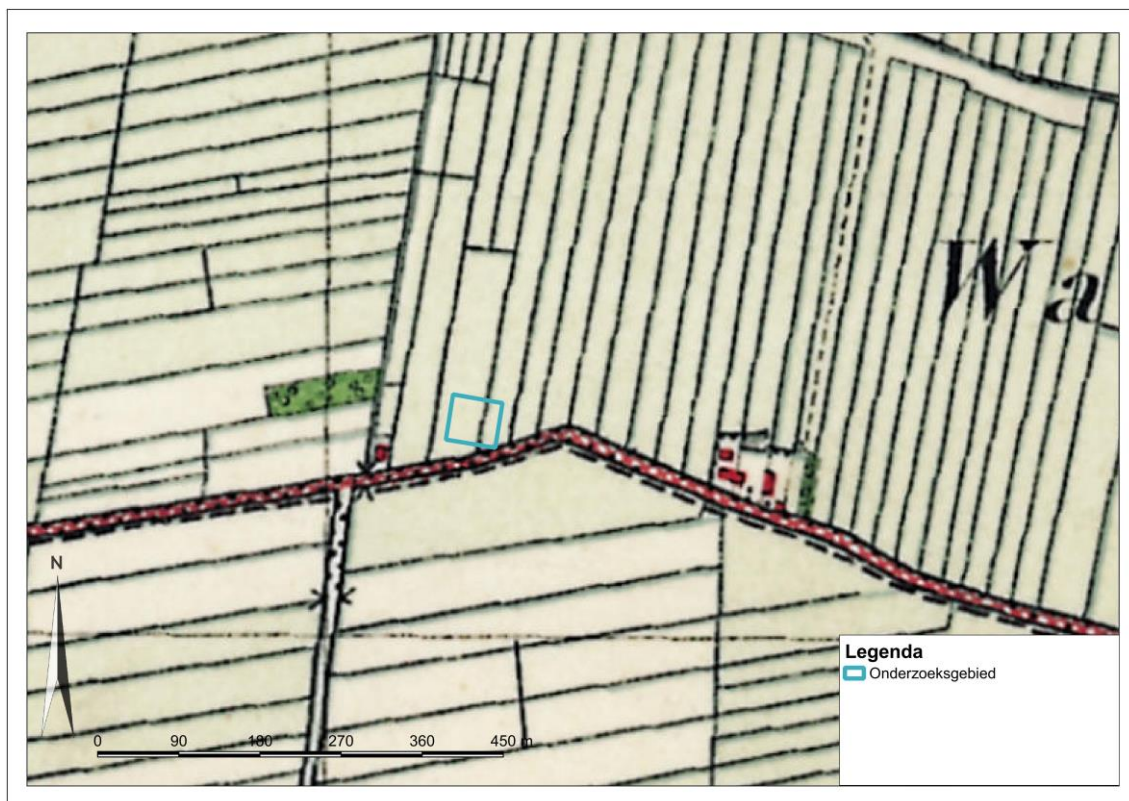
2. De conflictperiode

2.1 Opzet en afbakening onderzoek conflictperiode

In het onderzoek wordt op basis van bronnenonderzoek vastgesteld of het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden mogelijk betrokken is geweest bij oorlogshandelingen tijdens de conflictperiode. In dit hoofdstuk wordt per bronsoort samengevat welke relevante indicaties er voor het onderzoeksgebied tijdens het onderzoek zijn achterhaald. Mits van toepassing, is achter enkele belangrijke indicaties voor het onderzoeksgebied een codering opgenomen die begint met een afkorting, IND(indicatie), daarna gevolgd door de datum van de indicatie (jaar/maand/dag). Die indicaties worden zowel in de gebeurtenissenlijst als ook in bijlage 2, de gebeurtenissenkaart, weergegeven. Deze coderingen zijn de verbinding tussen de indicaties en de gebeurtenissenkaart. In paragraaf 2.8 wordt antwoord gegeven op de vraag of er indicaties zijn die er op wijzen dat het onderzoeksgebied (of delen hiervan) betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen waardoor er sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten.

Het onderzoeksgebied ligt aan de Vriezenweg te Leimuiden. Het is belangrijk om te duiden dat deze weg tijdens de Tweede Wereldoorlog reeds bestond en dat het onderzoeksgebied onbebouwd was (zie figuur 3). Zodoende is tijdens het bronnenonderzoek gezocht op locaties in de nabijheid van het onderzoeksgebied:

- De gemeente en het dorp Leimuiden (tot 1991 was Leimuiden een zelfstandige gemeente);
- De straatnaam Vriezenweg en de oude benaming Vriessche weg;
- Wassenaarsche polder (polder waarbinnen het onderzoeksgebied gelegen is).

Figuur 3: Ligging van het onderzoeksgebied in 1942 (bron: Topotijdreis).

2.2 Historische context Leimuiden en de Tweede Wereldoorlog

Meidagen 1940

Op 10 mei 1940 trekken Duitse troepen onverwachts de Nederlandse grens over. Voor zover bekend hebben er binnen Leimuiden geen gevechtshandelingen plaatsgevonden. Wel ligt vliegveld Schiphol dichtbij. Schiphol wordt al in 1916 als militair luchtvaartterrein in gebruik genomen. Tijdens de Meidagen van 1940 krijgt het vliegveld te maken met Duitse bombardementen. Op de eerste dag vallen Heinkel He 111 en Junkers Ju 88 bommenwerpers het vliegveld aan en krijgt Schiphol een hevig bombardement te verduren.² Ook de dagen daarna volgen enkele luchtaanvallen. Het doel is om de Nederlandse vliegtuigen op Schiphol bij verrassing te vernietigen. Deze opzet mislukt. Wel raken diverse gebouwen van het vliegveld en de civiele luchtvloot flink beschadigd. De Duitse overmacht blijkt echter te groot en op 15 mei 1940 wordt de Nederlandse overgave getekend. De bezettingstijd begint.

Bezettingstijd

In de tweede helft van 1942 wordt in nabijheid van Leimuiden gewerkt aan een Duitse stelling, die loopt van de Hembrug, langs Schiphol naar Gouda en Rotterdam. Deze stelling wordt ook wel de 1ste *Stellung* genoemd.³ De linie wordt opgezet als een hulplinie achter de beruchte *Atlantikwall* om een eventuele doorbraak van de geallieerden na een landing op de Nederlandse kust tegen te houden.⁴ Vanaf januari 1944 proberen diverse leden van de verzetsgroep Groep Albrecht, een groep die militaire inlichtingen verzamelt ten behoeve van de geallieerden, om de stelling in kaart te brengen.

Tijdens de Duitse bezetting wordt Leimuiden diverse malen getroffen door bombardementen. Op 24 februari 1945 vindt een aanval plaats door geallieerde vliegtuigen om de Duitse verdedigingswerken en scheepvaartverkeer in de Ringvaart aan te vallen. Nabij de brug over de Ringvaart worden diverse huizen getroffen waarbij Antoon de Vos om het leven komt.⁵

Bevrijding

In september 1944 beginnen de geallieerden met de bevrijding van Nederland, middels operatie *Market Garden*. Het doel is om de oorlog met kerst te beëindigen, maar de operatie mislukt. Het duurt nog tot 5 mei 1945 voor heel Nederland bevrijd is. Er vinden tijdens de bevrijding van Nederland geen gevechtshandelingen plaats in en nabij Leimuiden.

2.3 Reeds uitgevoerde onderzoeken

In het verleden zijn er voor het onderzoeksgebied of de directe nabijheid daarvan geen historische vooronderzoeken naar ontplofbare oorlogsresten uitgevoerd.⁶ IDDS Explosieven B.V. heeft contact opgenomen met de gemeente Kaag en Braassem inzake eerdere onderzoeken naar ontplofbare oorlogsresten, maar hierover geen antwoord gekregen.⁷

2.4 Gebeurtenissen afkomstig uit de geraadpleegde literatuur

Voor het vooronderzoek is relevante literatuur bestudeerd. Hieronder worden oorlogshandelingen in of in nabijheid van het onderzoeksgebied weergegeven. In bijlage 1 is alle geraadpleegde literatuur te vinden.

2 Peter Grimm, Erwin van Loo en Rolf de Winter, *Vliegvelden in oorlogstijd. Nederlandse vliegvelden tijdens bezetting en bevrijding 1940-1945* (Den Haag 2009), pagina 142.

3 'Een Duitse linie door Leimuidense polders.' door A. Bakker, in: Tijdinghen. Kwartaalblad van de Stichting Oud Leimuiden- Rijsaterwoude (maart 2015), p.13.

4 Ibidem, p.10.

5 <https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/een-fatale-scherf>

6 VEO Bommenkaart.

7 Contact IDDS Explosieven B.V. en gemeente Kaag en Braassem, d.d. 24-03-2021.

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
2 augustus 1940	'Sluizen en bruggen bij Leimuiden met inslagen midden op de brug.'	<i>En nooit was het stil, I</i> , p.69	Nee, buiten het onderzoeksgebied
24/25 juni 1943	'Volgens de beschikbare Duitse verlieslijsten was de enige Bf-110 die de Luftwaffe deze nacht verloor er een van 10/NJG1, die terecht kwam bij Leimuiden en waarbij de beide bemanningsleden verwondingen opliepen.'	<i>En nooit was het stil, II</i> , p.28	Nee, exacte crashlocatie niet bekend
1943/1944	'Omstreek 1943/1944, de precieze datum is (nog) niet bekend, werden langs de Achterdijk (nu Westerdijk) enkele Duitse verdedigingswerken aangelegd... Uit de situering van de werken kan worden afgeleid worden dat de hoofdlinie van de 1 ^e Stellung in Leimuiden langs de oostoever van de Oude Wetering en de Zuidoever van de Ringvaart liep.'	'Een Duitse linie door Leimuidense polders', p.11	Nee, buiten het onderzoeksgebied
2 november 1944	'...had mijn vriendin en toekomstige vrouw een groot geallieerd vliegtuig vanuit de Meer zien vliegen, dat rare geluiden maakte en aan de Vriezenweg in Rijsaterwoude neerkwam.'	<i>Amerikanen Ondergronds</i> , p.41	Ja, directe nabijheid van het onderzoeksgebied
1944/1945	'Mortierstellingen, zoals te zien zijn op een luchtfoto van de Heilige Geestpolder tussen Oude Wetering en Leimuiden , vormden een verdediging 'in de tweede linie'.'	'Stützpunkt Woubrugge.', p.4	Nee, buiten het onderzoeksgebied

2.5 Gebeurtenissen afkomstig uit geraadpleegde archieven

Voor het vooronderzoek zijn diverse archiefstukken uit binnen- en buitenland geraadpleegd. Hieronder worden de relevante archiefstukken inzake oorlogshandelingen in of in directe nabijheid van het onderzoeksgebied weergegeven. In bijlage 1 zijn alle geraadpleegde archiefstukken vermeld.

Gemeentearchief Leimuiden

Op 16 februari 2021 heeft IDDS Explosieven B.V. een bezoek gebracht aan het Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO), alwaar het gemeentearchief van Leimuiden ligt. In het gemeentearchief is gezocht naar stukken van de luchtbeschermingsdienst, rapporten betreffende schade die is ontstaan door oorlogshandelingen en naoorlogse ruimingen van ontplofbare oorlogsresten. Ook is er gezocht naar stukken van het Militair Gezag en stukken van de politie. De volgende relevante gebeurtenissen zijn daar aangetroffen:

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
29/30 juni 1940	'Het vliegtuig maakte een z.g.n. cirkel om het dorp LeimuidenDit onderzoek bleek wel juist te zijn, daar er in het [talud] van den dijk, gelegen in de Grietpolder, op dien dijk en aan de waterkant, inslagen van bommen werden gevonden.'	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 211	Nee, buiten het onderzoeksgebied
1 januari 1941	'Op 1 januari 1941, des avonds omstreeks 8 uur, werd door mij, Martinus Witvliet, gemeenteveldwachter en onbezoldigd rijksveldwachter te Leimuiden , een ontploffing gehoord in de onmiddellijke nabijheid van het dorp Leimuiden ...werd mededeeling gedaan, dat een bomtrechter was ontstaan op en	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 212	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
	in een weiland gelegen in de 'Vrieseekoopsche polder' op ongeveer 1 kilometer afstand van het centrum van het dorp. '		
19 februari 1941	'Op 19 februari 1941, des namiddags omstreeks 2 uur, werd aan mij, Martinus Witvliet, gemeenteveldwachter en onbezoldigd rijksveldwachter te Leimuiden , medegedeeld, dat er ijzeren staven met nikkel koppen lagen in het weiland van den landbouwer van Diemen te Leimuiden, gelegen in de 'Wassenaarsche Polder' alhier... In totaal werden 9 brandbommen gevonden.'	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 212	Ja, de brandbommen zijn aangetroffen in de Wassenaarsche polder
12 augustus 1941	'Op 12 augustus 1941, des voormiddags omstreeks 3 uur, werd door Jacob de rijk, wonende te Leimuiden , Heerenweg No.351, aan mij, Martinus Witvliet, gemeenteveldwachter en onbezoldigd rijksveldwachter te Leimuiden , medegedeeld, dat omstreeks 2.30 uur in dien voormiddag, in de onmiddellijke nabijheid van zijn woning en in het hart van den Heerenweg een bom was neergekomen, waardoor in den Heerenweg een trechter was geslagen....	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 212	Nee, buiten het onderzoeksgebied
16 september 1942	'Hierbij heb ik de eer U in tweevoud te doen toekomen het proces-verbaal inzake de op 16 september j.l. alhier in het vrije veld gevallen bommen. De Burgemeester van Leimuiden .'	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 213	Nee, exacte locatie niet bekend
28 maart 1943	'De volgende dag ben ik daarheen gegaan en heb geconstateerd, dat aan de Zuid-zijde van de Drecht, ongeveer twintig fosforbrand bommen waren neergekomen in het vrije veld, die flinke diepe gaten in het weiland hadden geslagen.'	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 214	Nee, buiten het onderzoeksgebied
November 1944	'Naar aanleiding van Uw schrijven d.d. 21 November 1945, Sectie M, no. 6560 heb ik de eer U mede te deelen, dat er in November 1944 in de gemeente Rijsaterwoude een geallieerd vliegtuig is neergestort. '	Gemeentearchief Leimuiden, inventaris 195	Ja, komt overeen met informatie uit paragraaf 2.4 <i>[Het betreft de Amerikaanse bommenwerper die op 2 november 1944 crashte]</i>

Provinciaal Archief Zuid- Holland

In deze archiefinstelling zijn diverse stukken van het Militair Gezag van de provincie Zuid-Holland aanwezig. Vanwege de sluiting van het Nationaal Archief door de maatregelen rondom COVID-19, is door IDDS Explosieven B.V. voor dit vooronderzoek geen fysiek bezoek aan het archief gebracht. Zodoende wordt dit als leemte van kennis in hoofdstuk 3 opgenomen.

Nationaal Archief (NA) Den Haag

Uit het Nationaal Archief zijn archiefstukken geraadpleegd van het Militair Gezag, van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen en van de Commissaris der Koningin van de provincie Zuid-Holland, waarin informatie is te vinden over luchtaanvallen en bombardementen. Deze archiefstukken zijn sinds najaar 2020 digitaal in bezit van IDDS Explosieven B.V. Er zijn geen directe verwijzingen naar het onderzoeksgebied of de directe

omgeving daarvan aangetroffen.

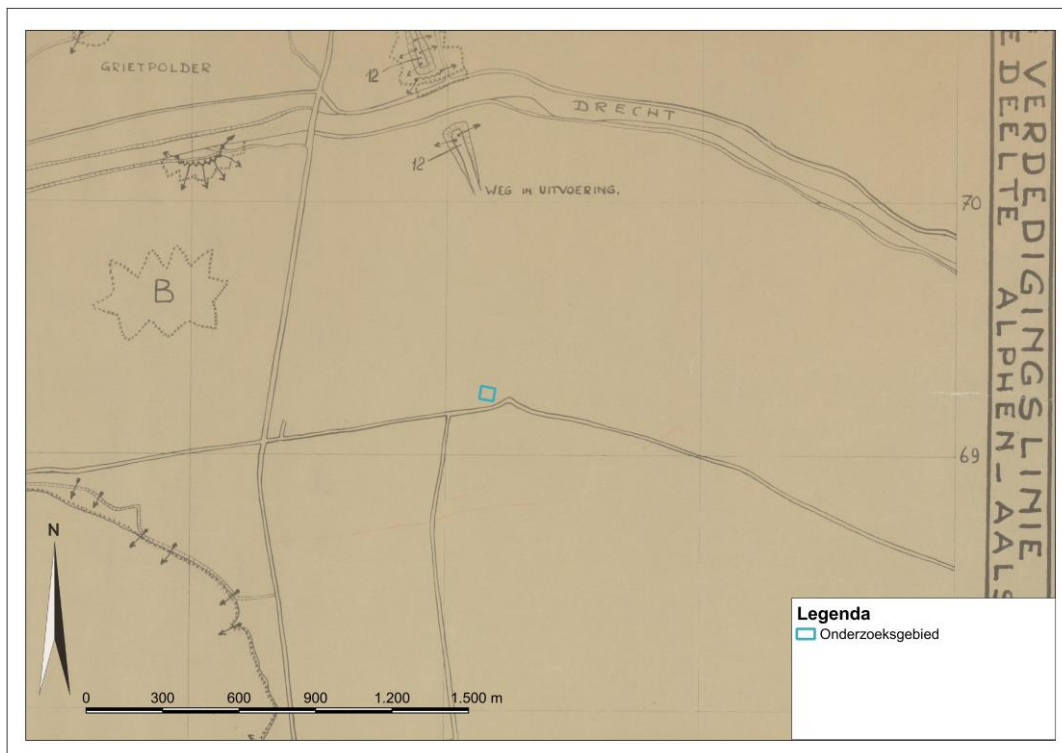
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Vanwege de sluiting van het NIOD door de maatregelen inzake COVID-19, is door IDDS Explosieven B.V. voor dit vooronderzoek geen fysiek bezoek aan het NIOD gebracht. Wel is er door medewerkers van het NIOD gezocht op zoekterm 'Leimuiden' in de archieven op aanwijzingen van luchtaanvallen. De volgende resultaten zijn hieruit naar voren gekomen:

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
1 januari 1941	'Am 1.1.41, um 21.00 Uhr, in Leimuiden (Südholland), 1 Sprengbombe auf Wiese. Kein Schaden.'	NIOD, Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West), inventarisnummer 1332	Nee, exacte locatie niet bekend
19 februari 1941	'Am 19.2.41, in Leimuiden (Südholland), 9 nicht entzündete Brandbomben gefunden.'	NIOD, Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West), inventarisnummer 1332	Nee, exacte locatie niet bekend

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) Den Haag

Bij het NIMH zijn de collecties 409 en 575 online geraadpleegd. De collectie 409 bestaat uit gevechtsverslagen en rapporten die geschreven zijn om de oorlogshandelingen in de Meidagen van 1940 te beschrijven. De collectie 575 is geraadpleegd omdat hierin stukken te vinden zijn inzake Duitse verdedigingswerken. Door het verzet zijn tekeningen en kaarten gemaakt met daarop Duitse stellingen. Onderstaande kaart is van 7 juni 1944. Hierop zijn binnen de contouren van het onderzoeksgebied geen bunkers, loopgraven of andere verdedigingswerken waar te nemen.

Figuur 4: Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag, Duitse verdedigingswerken en eenheden in bezet Nederland, toegang 575, inv.nr. 280 III.

Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB) en Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)

Het SIB te Rijswijk beheert onder andere de ruimrapporten van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD). Er zijn geen ruimrapporten aangetroffen die betrekking hebben op het onderzoeksgebied. Wel zijn er diverse ruimrapporten in Leimuiden opgemaakt, maar niet in directe omgeving van het onderzoeksgebied. Deze lijst is te vinden in bijlage 1. De rapporten zijn eveneens ingetekend op de gebeurtenissenkaart, te vinden in bijlage 2. Naast de ruimrapporten beheert de EODD zelf de mijnenveldkaarten waarop de diverse mijnenvelden staan vermeld die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Nederland hebben gelegen. IDDS Explosieven heeft navraag gedaan bij de EODD inzake mijnenvelden te Leimuiden. Er bleken binnen de contouren van het onderzoeksgebied geen mijnenvelden aanwezig te zijn.⁸

The National Archives Londen

IDDS Explosieven B.V. heeft gezocht naar aanwijzingen die erop duiden welke Britse Squadrons betrokken zijn geweest bij de vondst van de brandbommen op 19 februari 1941 in de Wassenaarsche Polder (zie pagina 12) In de geraadpleegde literatuur en binnenlandse archiefinstellingen wordt hier helaas geen melding van gemaakt. Daarnaast is het interessant om te vermelden dat er in de *Bomber Command War Diaries* geen vluchtgegevens bekend zijn voor 18 en 19 februari 1941⁹ en wordt in de *Air Operations Holland 1940-1941* behorende bij de publicatie *En nooit was het stil* aangegeven dat vanwege het (slechte) weer, er geen operaties in Holland zijn uitgevoerd.¹⁰ IDDS Explosieven B.V. heeft alsnog diverse archiefstukken uit The National Archives geraadpleegd, maar geen relevante gegevens gevonden.

The National Archives and Records Administration (NARA) Washington D.C.

Er zijn geen beschikbare documenten voor het onderzoeksgebied aangetroffen in de catalogus van The National Archives and Records Administration. Dit archief is daarom niet geraadpleegd.

Bundesarchiv- Militärarchiv (BaMa) Freiburg

Het Bundesarchiv-Militärarchiv beschikt onder andere over Wochenlageberichte. Dit zijn berichten waarin geallieerde luchtaanvallen en bombardementen worden beschreven. Er zijn geen directe verwijzingen naar het onderzoeksgebied of de directe omgeving daarvan aangetroffen.

Library and Archives Canada (LAC)

De Library and Archives Canada beschikt over dagboeken van Canadese eenheden, maar ook militaire kaarten die door de geallieerden gebruikt zijn, de zogenaamde *defence overprints*. Voor Leimuiden zijn geen relevante stukken aangetroffen.

The Ike Skelton Combined Arms Research Library (CARL) USA.

De Combined Arms Research Library in Fort Leavenworth, Kansas heeft een grote hoeveelheid kaartmateriaal en historische documenten van Amerikaanse eenheden die tijdens de Tweede Wereldoorlog opereerden. Voor Leimuiden zijn geen relevante stukken aangetroffen.

⁸ E-mailcontact tussen de EODD en IDDS Explosieven B.V., d.d. 12-02-2021.

⁹ Martin Middlebrook and Chris Everitt, *The Bomber Command War Diaries. An operational reference book 1939-1945* (Leicester, 1996), p. 126.

¹⁰ *Air Operations Holland February 1941*, p.3. (in bezit bij IDDS Explosieven B.V.)

2.6 Gebeurtenissen uit overige bronnen

Krantenberichten

IDDS Explosieven B.V. heeft de online krantendatabase Delpher geraadpleegd op 24 maart 2021. In deze database zijn miljoenen gedigitaliseerde teksten uit Nederlandse kranten, boeken en tijdschriften beschikbaar. Er is gezocht op diverse zoektermen, combinatie van zoektermen en periodes:

- 'Leimuiden' (periode 1940-1945);
- 'Leimuiden bommen' (periode 1940-1945);
- 'Leimuiden luchtaanval' (periode 1940-1945);
- 'Leimuiden explosieven' (periode 1940-heden);
- 'Vriezenweg Leimuiden' (periode 1940-heden);
- 'Wassenaarsche polder' (periode 1940-heden).

De volgende relevante gebeurtenissen zijn daar aangetroffen:

Datum	Gebeurtenis/omschrijving	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied
1/2 juli 1940	'Bommen bij LeimuidenIn den nacht van Zaterdag op Zondag heeft een Engelsch vliegtuig in de buurt van de gemeente Leimuiden bommen uitgeworpen. Op ongeveer 200 m van de bebouwde kom zijn zij neergekomen op een dijk.'	Algemeen Handelsblad, 02-07-1940; Leeuwarder nieuwsblad, 02-07-1940.	Nee, buiten het onderzoeksgebied

Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO)

De SGLO heeft in de loop der jaren een lijst samengesteld van alle vliegtuigcrashes in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1945). De lijst is geraadpleegd op zoektermen 'Leimuiden' en 'Vriezenweg.'

Datum	Aanduiding crashlocatie	Type vliegtuig	Relevant voor onderzoeksgebied
2 november 1944	Emergency landed Vriezenweg Leimuiden	B-17	Ja, in directe nabijheid van het onderzoeksgebied

Lokale historici

Twee lokale historici, Ruurd Kok en Alfred Bakker, hebben in het verleden onderzoek gedaan naar de *Vordere Wasserstellung* in nabijheid van het onderzoeksgebied. Daarnaast is dhr. Bakker ook werkzaam als specialist bodem en explosieven bij de gemeente Amsterdam. Er is contact geweest tussen IDDS Explosieven B.V. en dhr. Bakker inzake oorlogshandelingen te Leimuiden. Dhr. Bakker gaf aan dat er op de crash van de Amerikaanse bommenwerper na aan de Vriezenweg, alleen gevechtshandelingen waaronder een bombardement en beschietingen plaatsvonden ten noorden van de Drecht.¹¹ Dit is ver buiten het onderzoeksgebied.

Daarnaast heeft Rob van den Nieuwendijk onderzoek gedaan naar de crash van de Amerikaanse B-17 bommenwerper op 2 november 1944. IDDS Explosieven B.V. heeft contact met hem opgenomen inzake de exacte crashlocatie. Hij gaf aan dat dit aan de Vriezenweg was, daar nu een monument staat (zie figuur 5), maar dat dit 200-300 meter ten zuiden van het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b was.¹²

¹¹ E-Mail contact tussen IDDS Explosieven B.V. en dhr. Alfred Bakker, d.d. 8 februari 2021.

¹² E-Mail contact tussen IDDS Explosieven B.V. en dhr. Rob van den Nieuwendijk, d.d. 18 februari 2021.

Figuur 5: Monument aan de Vriezenweg te Leimuiden, opgericht ter herinnering aan de gecrashte bommenwerper. Bron: Alfred Bakker

2.7 Luchtfoto interpretatie

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken en overige bronnen zijn geen aanwijzingen naar voren gekomen die duiden op bombardementen, luchtaanvallen of andere oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied. Omdat er geen indicaties zijn van oorlogshandelingen is gekozen voor de aanschaf van drie luchtfoto's die tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog genomen zijn. Hierbij is gekeken naar drie instellingen die luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog in bezit hebben:

- Wageningen University & Research (WUR);
- Kadaster (KAD);
- National Collection of Aerial Photography (NCAP).

IDDS Explosieven B.V. heeft de websites van de bovenstaande instellingen geraadpleegd¹³ en gezocht naar geschikte foto's, waarbij naar helderheid, schaal en datum gekeken is. Onderstaande foto's zijn aangeschaft, nader bestudeerd met middels QGis gegeorefereerd (RD-coördinaten):

Col. Nr.	Datum	Sortie Ref.	Foto nrs.	Kwaliteit	Bijzonderheden
KAD	12-09-1944	106G/2814	4188	goed	geen
KAD	01-03-1945	106G-4570	3152	goed	geen
KAD	28-08-1945	16/2234	3161	goed	geen

Onderstaande foto is van 12 september 1944. Binnen het onderzoeksgebied (blauw vierkant) zijn geen sporen van oorlogshandelingen waar te nemen, maar op de luchtfoto zijn in nabijheid van het onderzoeksgebied wel bijzondere zaken te zien (binnen rode cirkel). Het betreft hier Duitse mortierstellingen, die ook in de Grote Heilige Geestpolder nabij Leimuiden zijn aangelegd.¹⁴

¹³ WUR, KAD en NCAP

¹⁴ 'Een Duitse linie door Leimuidense polders.' door A. Bakker, in: *Tijdinghen. Kwartaalblad van de Stichting Oud Leimuiden- Rijnsaterwoude* (maart 2015), p.11-13.

Figuur 6: Luchtfoto van 12 september 1944 (bron: Kadaster Zwolle).

Figuur 7: Luchtfoto van 1 maart 1945 (bron: Kadaster Zwolle).

Figuur 8: Luchtfoto van 28 augustus 1945 (bron: Kadaster Zwolle).

2.8 Gebeurtenissenlijst en analyse

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's, overig bronmateriaal en na navraag bij lokale historici, blijkt dat er slechts enkele indicaties zijn die er op wijzen dat het onderzoeksgebied (of delen hiervan) mogelijk betrokken is (zijn) geweest bij oorlogshandelingen:

Datum	Gebeurtenis	Bron	Relevant voor onderzoeksgebied	IND-nummer
19 februari 1941	Vondst van 9 brandbommen in de Wassenaarsche Polder	Gemeentearchief Leimuiden	Ja, onderzoeksgebied ligt in de Wassenaarsche polder	IND_410219
2 november 1944	Crash van een Amerikaanse bommenwerper aan de Vriezenweg	<i>Amerikanen ondergronds</i> , Studiegroep Luchtoorlog	Ja, de crash is aan de Vriezenweg	IND_441102
1944-1945	Duitse mortierstellingen	Luchtfoto's Kadaster	Ja, in nabijheid van het onderzoeksgebied	IND_4445

Bovenstaande gebeurtenissen zijn relevant, maar blijken na analyse niet van toepassing voor het onderzoeksgebied:

19 februari 1941: vondst van 9 brandbommen

[IND_410219]

Het onderzoeksgebied ligt wel binnen de contouren van de Wassenaarsche polder (zie figuur 9), maar de locatieaanduiding inzake de vondst van 9 brandbommen op een weiland onder Leimuiden in de Wassenaarsche Polder is niet exact genoeg om het onderzoeksgebied verdacht te verklaren. Er zijn geen vluchtgegevens bekend die deze gebeurtenis kunnen duiden.

Figuur 9: Het onderzoeksgebied gelegen binnen de Wassenaarsche Polder.

2 november 1944: crash van een Amerikaanse bommenwerper [IND_441102]

Inzake de crash van de Amerikaanse bommenwerper op 2 november 1944 blijkt het onderzoeksgebied ook niet verdacht, daar de crash 200-300 meter ten zuiden van het onderzoeksgebied plaatsvond (zie figuur 10).

Figuur 10: De globale aanduiding van de crashlocatie ten opzichte van het onderzoeksgebied.

1944-1945: Duitse mortierstellingen

Op de geraadpleegde luchtfoto's zijn in nabijheid van het onderzoeksgebied, op ca. 100 meter van het onderzoeksgebied, Duitse mortierstellingen te zien. Deze liggen echter buiten het onderzoeksgebied (zie figuur 11).

Figuur 11: De ligging van de Duitse mortierstellingen (binnen rode cirkel) ten opzichte van het onderzoeksgebied.

Uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's, overig bronmateriaal en na navraag bij lokale historici zijn er geen indicaties naar voren gekomen die duiden op oorlogshandelingen binnen het onderzoeksgebied. Het gebied is onverdacht op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten. Er is daardoor geen sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten tijdens grondroerende werkzaamheden.

3. Leemten in kennis

- Bij een historisch vooronderzoek kan nooit een volledig overzicht van alle bronnen worden verkregen. Er is bij dit onderzoek gebruikt gemaakt van een bronnenselectie waarbij de auteur alle voor hem beschikbare bronnen geraadpleegd heeft;
- Van eventuele meldingen of ruiming van ontplofbare oorlogsresten in het onderzoeksgebied of in de directe nabijheid ervan zijn over de periode 1940-1944 en 1948-1970 bij de EODD en het SIB geen gegevens meer bekend;
- In verband met de lockdown in Nederland konden diverse archiefinstellingen niet geraadpleegd worden. Zo kon het provinciaal archief van Zuid-Holland inzake stukken van het Militaire gezag niet geraadpleegd worden binnen de looptijd van dit project. Ook de stukken van het NIOD konden niet door IDDS Explosieven B.V. zelf worden ingezien. Wel heeft IDDS Explosieven B.V. aan het NIOD gevraagd een zoekslag te doen inzake Leimuiden;
- Het onderzoeksgebied, waarvoor op basis van de geraadpleegde bronnen geen verhoogde kans is vastgesteld op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten, is aangemerkt als onverdacht. Voor dit gebied zijn geen of onvoldoende aanwijzingen aangetroffen dat er oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waardoor ontplofbare oorlogsresten in de bodem zijn achtergebleven. Dit betekent echter niet dat er geen ontplofbare oorlogsresten kunnen worden aangetroffen in de onverdachte gebieden. Door meerdere oorzaken is informatie over de oorlogshandelingen en over de mogelijke aanwezigheid van ontplofbare oorlogsresten niet altijd (geheel) bewaard gebleven. Er kan derhalve niet gesteld worden dat er in de onverdachte gebieden nooit ontplofbare oorlogsresten aanwezig zijn.

4. Conclusie en advies

Het doel van dit vooronderzoek is vaststellen of er in de geraadpleegde bronnen indicaties zijn waaruit blijkt dat het onderzoeksgebied Vriezenweg 10b te Leimuiden tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken is geweest bij oorlogshandelingen waardoor er (mogelijk) ontplofbare oorlogsresten op/in de bodem zijn achtergebleven. Alhoewel enkele bronnen niet geraadpleegd konden worden door de sluiting van archiefinstellingen en zijn opgenomen als leemten van kennis, blijkt uit de geraadpleegde literatuur, archiefstukken, luchtfoto's en andere geraadpleegde bronnen dat het onderzoeksgebied niet verdacht is op het aantreffen van ontplofbare oorlogsresten. IDDS Explosieven B.V. adviseert u daarom om de geplande werkzaamheden op reguliere wijze uit te voeren en het opsporingsproces naar ontplofbare oorlogsresten niet verder voort te zetten.

Hoewel er geen feitelijk aantoonbare aanleiding is het onderzoeksgebied verdacht te verklaren, adviseert IDDS Explosieven B.V. u om het uitvoerend personeel voorafgaand aan werkzaamheden in de te bewerken gebieden altijd te instrueren aan de hand van het Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten (zie bijlage 4). De belangrijkste punten hieruit:

1. Staak onmiddellijk de werkzaamheden nabij het verdachte object;
2. Kom niet aan het object, verplaats deze niet en breng geen markeringen aan;
3. Neem contact op met de politie 0900-8844;
4. Zet de omgeving af en laat niemand toe;
5. Houd het object (op afstand) in de gaten tot de politie of de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) ter plekke is;
6. Hervat de werkzaamheden pas na overleg met de politie.

In het geval van het onverhoopt aantreffen van munitieverdachte objecten nooit en te nimmer verdere acties te ondernemen behalve direct contact op te nemen met de politie op telefoonnummer: 0900-8844.

Bijlage 1: Geraadpleegde bronnen

Literatuurstudie

In het kader van het vooronderzoek is een literatuurstudie uitgevoerd. Naast de standaard boekwerken over oorlogshandelingen in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog, zijn ook regionale en streekgebonden publicaties bestudeerd. In onderstaande overzicht zijn de geraadpleegde publicaties weergegeven. Relevante informatie uit de bestudeerde literatuur is verwerkt in dit vooronderzoek.

Standaardwerken:

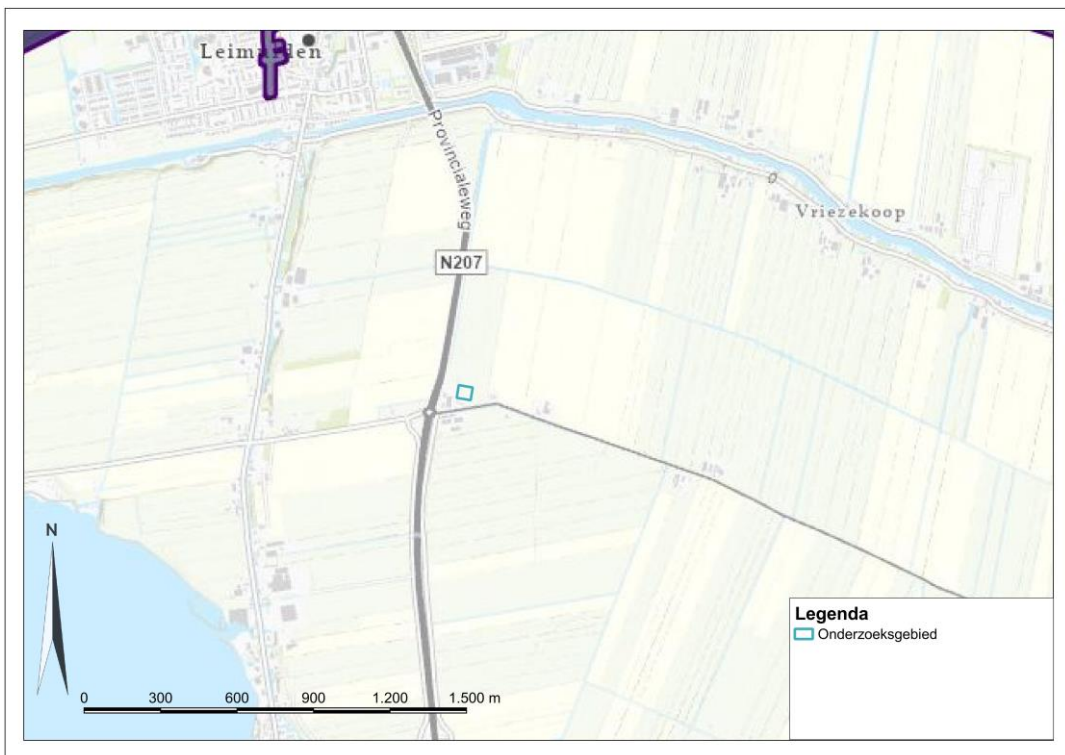
- Amersfoort, H., Kamphuis, P.H., *Mei 1940; De strijd op Nederlands grondgebied* (Amsterdam 2012);
- Blankenstein, E. van, *Defensie- en oorlogsschade in kaart gebracht (1939-1945)* (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2006);
- Bollen H. & Vroemen, P., *Canadezen in Actie; Nederland najaar '44 – voorjaar '46* (Warnsveld 1993);
- Broekmeijer, M.W.J.M., *Alarm....Starten. Het Nederlandse luchtwapen in de meidagen van 1940;*
- David, R.G., *Bombing the European Axis Powers. A Historical Digest of the Combined Bomber Offensive, 1939-1945* (Alabama 2006);
- Freeman, R.A., *Mighty Eight War Diary* (New York 1981);
- Grimm, P., Loo, E. van, Winter, R. de, *Vliegvelden in oorlogstijd: Nederlandse vliegvelden tijdens bezetting en bevrijding 1940-1945* (Amsterdam 2009);
- Groeneveld, G., *Nach Holland. Meidagen 1940 door Duitse ogen* (Zwolle 2018);
- Hoogterp, S.H., *Strijd om ons luchtruim: de opbouw en de beslissende strijd onder luchtverdediging 10-15 Mei 1940* ('s-Gravenhage 1950);
- Klep, C. en Schoenmaker, B., (reds.), *Oorlog op de Flank; De Bevrijding van Nederland 1944-1945* ('s-Gravenhage 1995);
- Kok, R. en Somers, E., *Nederland en de Tweede Wereldoorlog* (2dln; Zwolle 2005);
- Koopman, H., *Vergeltungswaffen in Nederland. Inzet van de V.1, V.2 & V.4 vanaf Nederlands grondgebied 1944-1945* (Utrecht 2018);
- Korthals Altes, A., *Luchtgevaar; Luchtaanvallen op Nederland 1940-1945* (Amsterdam 1984);
- Molenaar, F.J. *De luchtverdediging in de meidagen 1940* (2dln; Den Haag 1970);
- Nater, J.P., *10 mei 1940, luchtoorlog boven Nederland* (Rotterdam 1982);
- Nierstrasz, *De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II* (diverse delen, Den Haag);
- Rawlings, J.D.R., *Fighter Squadrons of the R.A.F. and their Aircraft* (Londen 1976);
- Stacey, C.P., *The Victory Campaign. The operations in North-West Europe 1944-1945* (Ottawa 1967);
- Winter, R. de, *Een eeuw militaire luchtvaart in Nederland 1913-2013* (Amsterdam 2013);
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil... Kroniek van een luchtoorlog* (2 dln; Den Haag 1991-1993).

Regionaal en streekgebonden:

- Nieuwendijk, R. van den, *Amerikanen Ondergronds; de ontsnapping van een Amerikaanse vliegtuigbemanning in de hongerwinter van 1944/1945 uit bezet Nederland* (Noordwijk 1995);
- 'Een Duitse linie door Alkemade. Oud Alkemade in oorlogstijd.' door A. Bakker, in: *Alkemmadders. Kwartaaluitgave Stichting Oud Alkemade, nummer 125* (maart 2014);
- 'Stützpunkt Woubrugge. Een Duitse verdedigingslinie door een zo rustig dorp.' door A. Bakker, in: *De Jacobs ladder. Kwartaaluitgave van de Stichting tot Behoud van het Cultureel Erfgoed van Jacobswoude* (2014);
- 'Een Duitse linie door Leimuidense polders.' door A. Bakker, in: *Tijdinghen. Kwartaalblad van de Stichting Oud Leimuider- Rijsaterwoude* (maart 2015).

Reeds uitgevoerde onderzoeken Leimuiden

In het verleden zijn er in de directe omgeving van het onderzoeksgebied geen historische vooronderzoeken naar ontplofbare oorlogsresten uitgevoerd.

Figuur 12: Overzicht van reeds uitgevoerde vooronderzoeken (paarse kleur) in de omgeving van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied valt buiten de dekking van de uitgevoerde vooronderzoeken.

Archieven: gemeentelijk, regionaal en provinciaal

Gemeentearchief Leimuiden

In het gemeentearchief is gezocht naar stukken betreffende de luchtbeschermingsdienst, het Militair Gezag en de politie. Het gemeentearchief van Leimuiden bevindt zich bij het Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO).

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
123.1.02	Archief van de gemeente Leimuiden		1929-1952	
		139	1940	Politie algemeen
		140	1940	Politie algemeen
		141	1940-1941	Politie algemeen
		142	1941	Politie algemeen
		143	1941	Politie algemeen
		144	1941	Politie algemeen
		145	1941	Politie algemeen
		146	1941-1942	Politie algemeen
		147	1941-1942	Politie algemeen
		148	1942	Politie algemeen
		149	1942	Politie algemeen
		150	1942	Politie algemeen
		151	1942-1943	Politie algemeen
		152	1943	Politie algemeen
		153	1943	Politie algemeen
		154	1943	Politie algemeen

		155	1943-1944	<i>Politie algemeen</i>
		156	1944	<i>Politie algemeen</i>
		157	1944-1945	<i>Politie algemeen</i>
		194	1944-1945	<i>Militair gezag</i>
		195	1945-1946	<i>Militair gezag</i>
		209	1939-1940	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		210	1940	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		211	1940-1941	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		212	1941-1942	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		213	1942-1944	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		214	1942-1944	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		215	1944-1948	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>
		216	1946	<i>Luchtbeschermingsdienst</i>

Provinciaal archief (Nationaal Archief)

Het onderzoeksgebied is gelegen binnen de provincie Zuid-Holland. Deze provincie heeft zijn eigen archiefbewaarplaats, dat is ondergebracht bij het Nationaal Archief in Den Haag. Vanwege de sluiting van het Nationaal Archief konden de stukken niet geraadpleegd worden.

Archieven: overige Nederlandse archiefinstellingen

Nationaal Archief (NA) Den Haag

Van het Nationaal Archief zijn archiefstukken geraadpleegd van het Militair Gezag en van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen. Deze stukken zijn sinds 2020 in bezit van IDDS Explosieven B.V. In het archief van het Militair Gezag is onder andere de kaart van Nederland geraadpleegd met daarop een overzicht van water (inundatie)- en oorlogsschade. In het archief van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen bevinden zich meldingen van geallieerde luchtaanvallen in Nederland in de periode 1940-1941.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
2.13.25	Inventaris van het archief van het Militair Gezag		(1939) 1943-1946 (1956)	
		2809	1945	<i>Stukken betreffende de organisatie van de mijnopruimingsdienst en het opsporen en ruimen van mijnen die de uitvoering van bepaalde openbare werken verhinderen</i>
		3224	1945	<i>Kaart van Nederland met een overzicht van water- en oorlogsschade</i>
2.04.53.15	Inventaris van het archief van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen		1937-1946	
		39	1940-1941	<i>Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen Commissaris der Koningin in de provincie Zuid-Holland</i>
		76	1940-1941	<i>Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten, Zuid-Holland</i>

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD)

Vanwege de sluiting van het NIOD door de maatregelen inzake COVID-19, is door IDDS Explosieven B.V. voor dit vooronderzoek geen fysiek bezoek aan het NIOD gebracht. Wel is er door medewerkers van het NIOD gezocht op 'Leimuiden' in de archieven. Onderstaande archieven zijn door hen geraadpleegd.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
077	Generalkommissariat für das Sicherheitswesen (Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West)		(1938) 1940-1945	
		1328	1940-1941	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen
		1332	1940-1943	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) Den Haag

Het NIMH beheert collecties over de geschiedenis en de archieven van de Nederlandse krijgsmacht. Er zijn voor Leimuiden, de Vriezenweg en de Wassenaarsche Polder geen specifieke aanwijzingen gevonden. De collectie 575 is geraadpleegd omdat hierin stukken te vinden zijn inzake Duitse verdedigingswerken. Deze rapporten zijn grotendeels door Nederlandse verzetslieden opgesteld. De collectie 575 leverde een kaart op met daarop de Duitse verdedigingslinies in nabijheid van het onderzoeksgebied.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
409	Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940		1940	
575	Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken (575-serie)		1940	
		A280 III	1944	Locatie van verdedigingswerken in de tweede verdedigingslinie voor het gedeelte Alphen-Aalsmeer (met fort Kudelstaart), waaronder kazematten, versperringsmuren, tankgrachten, bunkers, mitrailleurposities en loopgraven

Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB) en de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)

Het Semi-Statistisch Informatiebeheer te Rijswijk beheert het archief van Defensie. In dit archief zijn onder ander de ruimrapporten van de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD) opgeslagen. Deze ruimrapporten zijn gerangschikt per gemeente en worden sinds 1971 systematisch bijgehouden. Uit ervaring blijkt dat de meldingen van de EODD niet altijd gerelateerd zijn aan de exacte vindplaats van het explosief, maar ook een naburig adres (bijvoorbeeld bij het aantreffen van een explosief op een akker) of een politiebureau kan zijn. Of er wordt alleen melding gemaakt van een straat zonder exact huisnummer of aanduiding. Onderstaande ruimrapporten zijn opgevraagd, geraadpleegd en opgenomen op de gebeurtenissenkaart (zie bijlage 2):

UO. nr.	Jaar	Plaats en gemeente	Ligplaats explosieven	Aangetroffen object	Relevant voor onderzoeksgebied
19740431	1974	Leimuiden	Machinefabriek Remmelts-Westeinde	1x BPG 7.5 cm met onst (Duits)	Nee, buiten onderzoeksgebied
19833297	1983	Leimuiden	Herenwijk-Leimuiden	1x schroot (geen munitie)	Nee, buiten onderzoeksgebied
19873303	1987	Rijnsaterwoude	Prov. Weg 7, t.h.v. paal 10.00	1x Oatbgrak v. 3.5	Exacte locatie niet bekend

20000237	2000	Leimuiden (Jacobsbouwde)	Friesekoop Noord 32	1x lichtgranaat van 81 mm	Nee, buiten onderzoeksgebied
20002088	2000	Leimuiden (Jacobsbouwde)	Dorpsstraat 80	1x scherfgr, nr. 36M, cpl	Nee, buiten onderzoeksgebied
20011324	2001	Leimuiden	Willem v.d. Veldeweg 71	8 patronen verm kkm (in band)	Nee, buiten onderzoeksgebied

Archieven: buitenlandse archiefinstellingen

The National Archives Londen

Diverse stukken van de National Archives inzake de Tweede Wereldoorlog zijn gedigitaliseerd. Alhoewel er geen aanwijzingen zijn voor specifieke Squadrons die betrokken zijn geweest bij de luchtaanvallen, heeft IDDS Explosieven B.V. diverse archiefstukken die in bezit zijn geraadpleegd voor de maand februari 1941.

Toeg. nr.	Titel	Inv. nr.	Jaar	Omschrijving
AIR 27	Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons		1911-1993	
		AIR 27/33/4	1941	Operation Record Book No. 3 Squadron
		AIR 27/460/33	1941	Operation Record Book No. 46 Squadron
		AIR 27/604/1	1941	Operation Record Book No. 68 Squadron
		AIR 27/623/2	1941	Operation Record Book No. 71 Squadron
		AIR 27/624/36	1941	Operation Record Book No. 72 Squadron

National Archives and Records Administration (NARA) Washington

In de catalogus van het NARA is gezocht op de zoektermen 'Leimuiden', 'Straighten Up And Fly Right': de naam van het Amerikaanse toestel dat op 2 november 1944 crashte nabij het onderzoeksgebied, en de '493rd Bomb Group', waartoe het vliegtuig behoorde. Er zijn geen relevante resultaten aangetroffen.

Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa) Freiburg

IDDS Explosieven B.V. is in bezit van archiefstukken afkomstig uit het Bundesarchiv-Militärarchiv. Dit archief beschikt onder andere over Wochenlageberichte. Dit zijn berichten waarin geallieerde luchtactiviteiten en bombardementen worden beschreven. Voor het onderzoeksgebied zijn geen relevante stukken aangetroffen.

Toeg. Nr.	Titel	Inv. Nr.	Beschrijving
RW37	Wehrmachtsbefehlshaber in den Niederlanden		
		RW37/23	Wochenlageberichte Bd.1: 29. Dez. 1941-30. Aug. 1942
		RW37/24	Wochenlageberichte Bd.2: 31 Aug. 1942-16. Mai 1943

Daarnaast beschikt IDDS Explosieven B.V. ook over zogenaamde Feindtätigkeitsberichte van januari 1943 tot en met 31 augustus 1944. Voor het onderzoeksgebied zijn geen relevante stukken aangetroffen.

Titel	Datum	Beschrijving
Feindtätigkeitsberichte	Januari 1943- augustus 1944	Duitse berichtgeving over onder andere geallieerde luchtaanvallen

Library and Archives Canada (LAC)

De Library and Archives Canada is een instelling die zich onder andere bezig houdt met het behoud van archiefstukken van de Canadese geschiedenis. De LAC heeft verschillende oorlogsdagboeken (*War diaries*) van Canadese eenheden, die gedurende de Tweede Wereldoorlog in Europa vochten, in haar bezit. Gezien het feit dat Nederland grotendeels door Canadese eenheden is bevrijd, is het raadplegen van die dagboeken erg waardevol. Een groot gedeelte van de oorlogsdagboeken is gedigitaliseerd. Voor het onderzoeksgebied zijn geen relevante stukken aangetroffen.

The Ike Skelton Combined Arms Research Library (CARL) USA.

De Combined Arms Research Library in Fort Leavenworth, Kansas is een bibliotheek van het Amerikaanse leger die het United States Army Command en General Staff College ondersteunt. De collectie bestaat onder andere uit een grote hoeveelheid kaartmateriaal en historische documenten van Amerikaanse eenheden die tijdens de Tweede Wereldoorlog opereerden. Een groot gedeelte van de collectie is gedigitaliseerd. Voor Leimuiden zijn geen relevante stukken aangetroffen.

Luchtfoto's

Een belangrijk onderdeel van het vooronderzoek is de analyse van luchtfoto's van Nederland uit de Tweede Wereldoorlog. Luchtfoto's werden niet alleen gebruikt om schade van een bombardement vast te stellen, maar daarnaast werden militaire campagnes en operaties op basis van luchtfoto's gepland.

Na de Tweede Wereldoorlog is een flink aantal luchtfoto's vernietigd, maar een groot deel werd overgedragen aan onder andere archiefinstellingen. In Nederland zijn er twee instellingen die beschikken over geallieerde luchtfoto's. Dit zijn de Universiteit van Wageningen (WUR) en het Kadaster in Zwolle (KAD). In het buitenland zijn diverse instellingen die luchtfotocollecties in hun beheer hebben. In Edinburgh zit 'The National Collection of Aerial Photography' (NCAP) en in Washington D.C. huist 'The National Archives and Records Administration' (NARA).

Voor dit vooronderzoek zijn de databases van het KAD, de WUR en NCAP geraadpleegd. Voor dit onderzoek is gekozen voor onderstaande luchtfoto's:

In onderstaande tabel is de bestelde en geraadpleegde luchtfoto weergegeven.

Col. Nr.	Datum	Sortie Ref.	Foto nrs.	Kwaliteit	Bijzonderheden
KAD	12-09-1944	106G/2814	4188	goed	geen
KAD	01-03-1945	106G-4570	3152	goed	geen
KAD	28-08-1945	16/2234	3161	goed	geen

Overige geraadpleegde bronnen

Websites

- <https://www.explosievenopsporing.nl/veo-bommenkaart/>
- <https://www.erfgoedleiden.nl/collecties/beeldmateriaal>
- <https://oudleimuidenrijnsaterwoude.nl/>
- <https://beeldbankwo2.nl/nl/>
- <https://www.topotijdreis.nl/>
- <https://www.sls39-45.nl/home/>
- https://www.493bgdebach.co.uk/other_stations
- <http://www.americanairmuseum.com/unit/478>
- <https://www.verliesregister.studiegroepvluchtoorlog.nl/>
- <https://www.geschiedenisvanzuidholland.nl/verhalen/een-fatale-scherf>

Wijze van raadplegen archiefinstellingen en bronnen

Archiefinstelling/bron	Manier van raadplegen	Wanneer	Wie	Bijzonderheden
Literatuur	Bibliotheek IDDS, Universitaire Bibliotheken Leiden en digitaal	-	IDDS	
Gemeentelijk archief	Fysiek bezoek	16 februari 2021	IDDS	
Provinciaal archief	Geen bezoek	-	-	Geen bezoek door lockdown
NIOD	E-mailcontact	8 maart 2021	IDDS	
Nationaal Archief	Interne database IDDS	-	IDDS	
EODD/SIB	E-mailcontact EODD	1 maart 2021	IDDS	
WUR/KAD/NCAP	Online en aangeschaft t.b.v. onderzoek	10 februari 2021	IDDS	
Krantenberichten	Online	-	IDDS	
National Archives (UK)	Online en archiefstukken gedownload	-	IDDS	
NIMH, collectie 409 en 575	Online	-	IDDS	
Bundesarchiv-Militärarchiv	Interne database IDDS	-	IDDS	
Kadaster	Online	-	IDDS	
NARA	Catalogus geraadpleegd	-	IDDS	
LAC	Online	-	IDDS	
CARL	Online	-	IDDS	
Lokale historici	E-mailcontact	8 februari 2021	IDDS	

Bijlage 2: Gebeurtenissenkaart

Bijlage 2: Gebeurtenissenkaart

Legenda

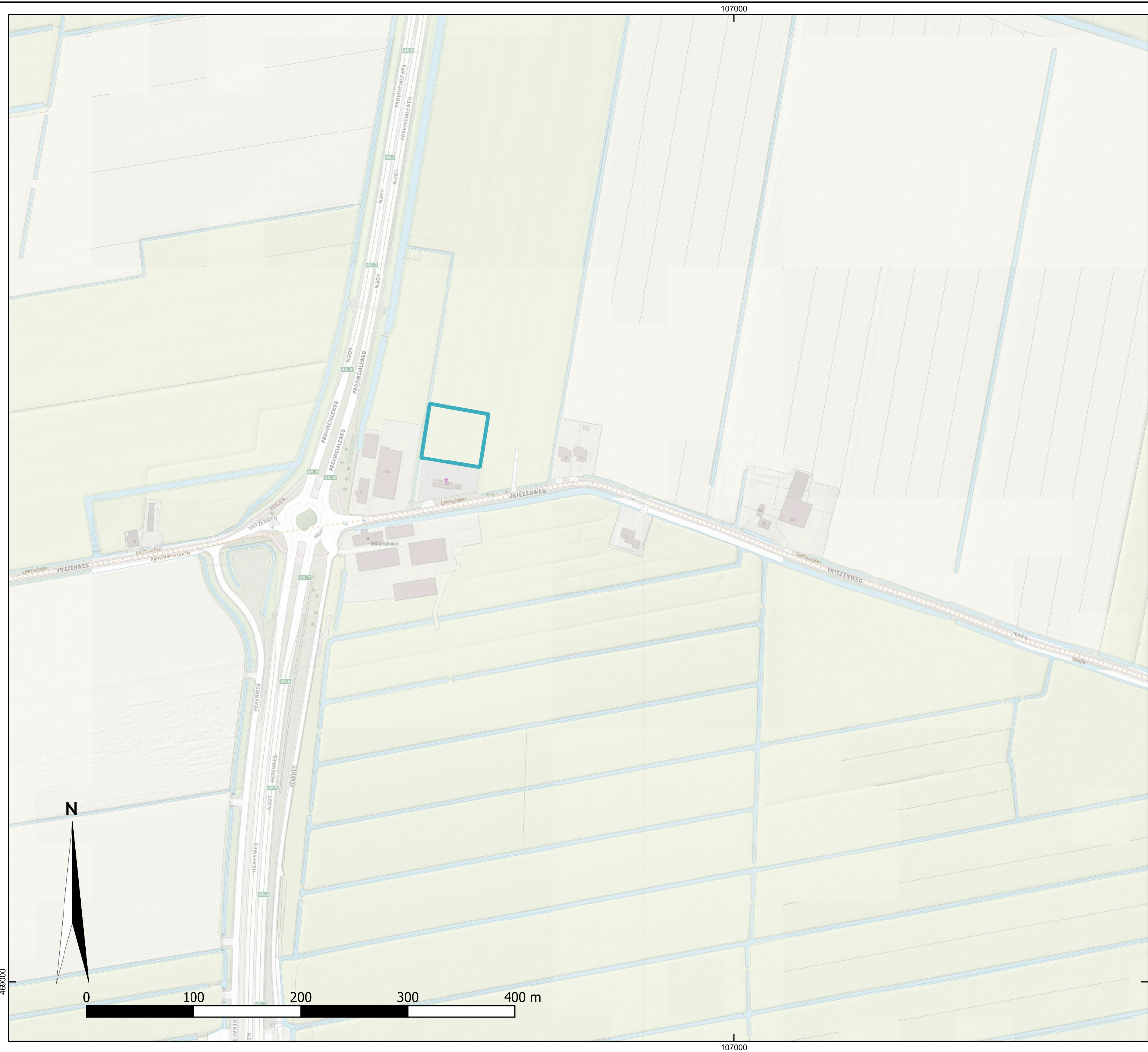
- Onderzoeksgebied
- IND_410219: vondst brandbommen Wassenaarsche Polder
- IND_441102: Crashlocatie Amerikaanse bommenwerper
- IND_4445: Duitse mortierstelling
- Ruimrapport EODD- lijn
- Ruimrapport EODD

Project: Vriezenweg 10b, Leimuiden		Autorisatie C.P. Kuijpers:	
Projectnr: A0078-04	Versie: 1	Formaat: A3	
Schaal: 1:15.000	Tekenaar: KMA	Datum: 29-3-2021	
Bestandsnaam: Qgis project A0078-04.qgs			

Bijlage 3: Bodembelastingkaart

Legenda

 Onderzoeksgebied onverdacht

integrale expertise bij ruimtelijke ontwikkeling

Project: Vriezenweg 10b, Leimuiden		Autorisatie C.P. Kuijpers:	
Projectnr: A0078-04	Versie: 1	Formaat: A3	
Schaal: 1:3.500	Tekenaar: KMA	Datum: 24-3-2021	
Bestandsnaam: Qgis project A0078-04.qgs			

Bijlage 4: Protocol spontaan aantreffen ontplofbare oorlogsresten

Protocol voor het spontaan aantreffen van (vermoedelijk) ontplofbare oorlogsresten tijdens werkzaamheden

Doel

Het doel van dit protocol is het beschrijven hoe de betrokken medewerkers dienen te handelen bij het spontaan aantreffen van ontplofbare oorlogsresten (hierna: OO) bij de uitvoering van (grondroerende) werkzaamheden. Door het volgen van dit protocol wordt onveilig handelen met mogelijke gevolgen voor personeel en materieel voorkomen.

Inleiding

Bij bodemroerende werkzaamheden kunnen in Nederland (restanten van) OO uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen worden. Nederland is immers vijf jaar lang oorlogsgebied geweest.

Om het risico op het aantreffen van dergelijke OO te verkleinen kan een historisch vooronderzoek uitgevoerd worden. Dit onderzoek bepaald of het gebied verdacht is op OO. Aansluitend kan een opsporingsonderzoek uitgevoerd worden voor het daadwerkelijk opsporen van OO. Hoewel het risico op het aantreffen van OO middels opsporing geminimaliseerd wordt, is het niet geheel uit te sluiten dat tijdens grondroerende werkzaamheden spontane vondsten van OO worden gedaan. Ook in gebieden waar op basis van ervaring of onderzoek geen OO worden verwacht, kunnen deze aangetroffen worden.

In dit protocol wordt beschreven hoe men om dient te gaan met het vinden van vermoedelijke OO en hoe er gehandeld dient te worden in een dergelijk geval. De beschrijving van de handelswijze kan opgedeeld worden in drie fasen:

1. Voor aanvang van de werkzaamheden;
2. Bij het aantreffen van een verdacht object;
3. Afhandeling door de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD).

Bij dit protocol zijn enkele voorbeelden van OO weergegeven om het herkennen van dergelijke objecten enigszins te vergemakkelijken (zie bijlage). De beoogde resultaten van dit protocol zijn de spoedige ruiming van het verdachte object, het voorkomen van onnodige risico's en het creëren van een veilige werkomgeving.

Aantreffen van een verdacht mogelijk explosief object

Bij het aantreffen van een object, een OO, of door de vinder als zowaar wordt aangemerkt is het van groot belang dat de vinder correct handelt. De manier van handelen wordt hieronder besproken en staat stapsgewijs aangegeven.

De vinder van het object dient er voor te zorgen dat:

- De werkzaamheden direct na de vondst worden stil gelegd nabij het verdachte object (50 meter rond de locatie van het object);
- Het object **NIET** wordt beroerd;
- Het object **NIET** wordt verplaatst;
- Het object wordt **NIET** gemarkeerd;
- Omgeving van het object afzetten en zo veel mogelijk vrijhouden van personen;
- Verdacht object in de gaten houden totdat politie of EODD arriveert;

De vinder van het object of een door hem toegewezen persoon zal zo spoedig mogelijk het bevoegd gezag of diens vertegenwoordiger, de politie, over de vondst informeren. Tevens, indien het van toepassing is, de opdrachtgever/uitvoerder in kennis stellen van de vondst.

Bij het melden van de vondst van een vermoedelijk OO dient tenminste de volgende informatie doorgegeven te worden:

- Naam, functie en telefoonnummer van de melder;
- De ligplaats van het object;
- Een omschrijving van het object;
- Hoeveel objecten er zijn aangetroffen;
- Naam en telefoonnummer van de contactpersoon die bekend is met de ligplaats van het object;
- (Indien mogelijk) Een foto van het object.

Let op bij het vaststellen van de gegevens dat dit wordt gedaan zonder dat het voorwerp wordt bewogen of verplaatst. Wat betreft het vermelden van de afmetingen volstaat het geven van een schatting.

De aannemer/uitvoerder dient er vervolgens zorg voor te dragen dat de werkzaamheden in de omgeving van het object stilgelegd worden. Aanwezige personen dienen uit de omgeving van het object te worden verwijderd en te worden geïnformeerd over de aanwezigheid van de vondst met het verzoek dit niet uitgebreid te melden of door te geven zoals b.v. via sociale media. In overleg met de politie kunnen aanvullende maatregelen worden genomen zoals afscherming of afsluiting van het terrein. De politie geeft vervolgens de vondst van het vermoedelijke OO door aan de EODD.

Afhandeling door EODD

Door tussenkomst van de politie zal de komst van de EODD worden geregeld. Afhankelijk van het gevaar en de ligplaats kan dit op zeer korte termijn zijn. De EODD bepaalt, na een inspectie van het object op de vindplaats, welke vervolgstappen genomen dienen te worden. Het vervolg van de handelswijze wordt door de EODD afgestemd met het bevoegd gezag en de politie. Als wordt besloten tot ruiming van het object dan is de politie het aanspreekpunt voor de EODD (en indien nodig ook voor de aannemer).

Wanneer na identificatie door de EODD van het aangetroffen object blijkt dat het niet om een OO gaat, kunnen de werkzaamheden in overleg met de EODD weer worden hervat.

Indien het aangetroffen object inderdaad een OO betreft, worden door de EODD – in overleg met de politie en het Bevoegd Gezag – stappen genomen om het OO onschadelijk te maken. Nadat het OO onschadelijk is gemaakt dient in overleg tussen de opdrachtgever en een explosieven opsporingsbedrijf/EODD bepaald te worden of er sprake is van een incidentele vondst of van een verdacht gebied. In het eerste geval kunnen de werkzaamheden weer worden hervat. In het tweede geval blijven de werkzaamheden gestaakt en worden maatregelen genomen om het risico op het aantreffen van verdere OO te minimaliseren. Bij het uitvoeren van deze maatregelen kan een CS-OOO gecertificeerd opsporingsbedrijf worden ingeschakeld.

Aan de inzet van de EODD en de eventuele benodigde lokale dienstverlening (politie en dergelijke bij ontruiming) zijn geen kosten verbonden.

Betrokken instanties

Bevoegd Gezag

De burgemeester van de gemeente waarbinnen het verdacht object wordt aangetroffen is het Bevoegd Gezag. Het Bevoegd Gezag is binnen de gemeente verantwoordelijk voor het handhaven van de openbare orde en veiligheid en dient als zodanig betrokken te worden in de besluitvorming omtrent een eventuele ruiming van een OO. Namens Bevoegd Gezag kan een vertegenwoordiger optreden. In dit geval vaak de politie.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EODD)

De EODD is de enige instantie in Nederland die gerechtigd is OO te ruimen. Indien een verdacht object een OO blijkt te zijn, draagt deze instantie zorg voor de ruiming en adviseert het de politie en het Bevoegd Gezag over de te nemen stappen.

Explosieven opsporingsbedrijf

Medewerkers van een opsporingsbedrijf bezitten de kennis, vaardigheden en ontheffingen om explosieven op te sporen, te benaderen en te identificeren. Daarnaast kunnen zij medewerkers voorafgaande aan de werkzaamheden instrueren hoe zij om moeten gaan met de spontane vondst van verdachte objecten.

Politie

De politie heeft tot taak het handhaven van de openbare orde en veiligheid. Als zodanig neemt de politie een centrale rol in bij het veiligstellen van de omgeving en de communicatie met de EODD en het Bevoegd Gezag. Het nummer van de politie in geval OO worden aangetroffen is: 0900-8844.

VOORBEELDEN VAN ONTPLOFBARE OORLOGSRESTEN

Afwerpmunitie (bommen)

Klein kaliber munitie (geweerpatronen) tot kaliber 20 mm

Handgranaten

Geweergranaten

Munitie voor granaatwerpers

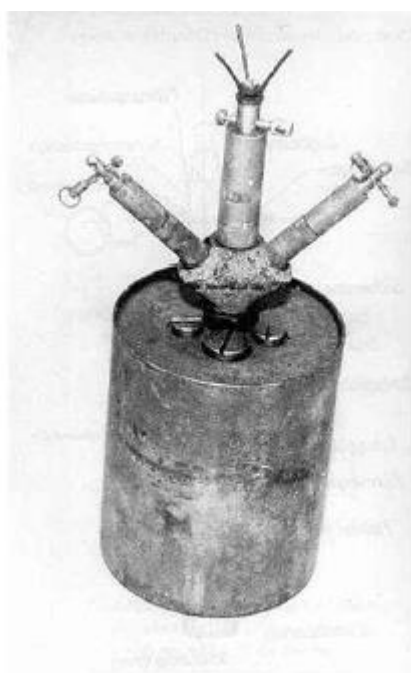
Raketten

Geschutmunitie vanaf kaliber 20 mm. (granaten en mortiergranaten)

Mijnen (anti-personeel en anti-tank)

Ontstekingsinrichtingen (van geschutmunitie)

